

отвън — тяхната външност не е важна. Но и майсторите не знаят как да ги украсяват. Ние виждаме, че те действително са загубили принципите на външната украса на големи представителни плоскости.

Мъката на майсторите на тия църкви да създадат с елементи, заети от немонументалната дървена късна българска архитектура и от небългарската монументална турска архитектура, една българска монументална архитектура се чувства навсякъде в техните постройки. Между тях е имало големи майстори, които са проявявали чувство, усет и умение на големи архитекти. Такъв е бил майсторът на русенската съборна църква. Такъв е бил майсторът Иван Давдата, който е изградил „Св. Никола“ в Търново и при когото майстор Никола Фичев е учил занаята като калфа. Те са проявявали това майсторство обаче главно във вътрешността на сградите си, във хубавите пропорции, които са им дали, във извишеността на колоните, във великолепно извитите барокови галерии, в детайлите, в цветните капители, чиято украса е от щукатура (табл. II, 2), в хубаво оформените корнизи. Майстор Иван Давдата изработва много грижливо всички архитектурни детайли на църквата „Св. Никола“. Особено внимание обръща той на корнизите и най-вече на главния корниз, който увенчава горните части на фасадите на църквата (таблица I, 1 и 2).

Ето в тоя миг от изграждането на новата българска монументална архитектура встъпва младият Никола Фичев като строител и архитект. Легендата, която архитект Г. Козаров ни предава, разправя, че той е станал майстор при завършването на постройката на „Св. Никола“ в Търново. Майстор Иван Давдата се разболял и Никола Фичев довършил строежа. За да разберем по-натък какво внася той в българското строително изкуство, е необходимо да отидем в Търново и да разгледаме добре тая църква. Тя е трикорабна базилика с шест чифта колони, от които четирите чифта стоят свободни в средата, а два са включени в галерията (обр. 6—8). Тя показва какво е заварил той и какво е научил. С майсторското свидетелство в пояса си той започва от 1836 г. — годината на завършването ѝ, да строи самостоятелно.

От първите сгради, които майстор Никола Фичев строи, са известни само четири — църквата и голямата сграда в Килифарския манастир (1842 г.), църквата „Св. Богородица“ в Търново (1842 — 1844 г.), разрушена през време на земетресението в 1913 г.,

църквата „Св. Никола“ в Дряново (1851 г.) и „Къщата с маймунката“ на Самоводския пазар в Търново (първоначално къща на Никола Коюв, градена в 1849 г.). Двете църкви в Търново (обр. 9—13) и Дряново (обр. 20—22) продължават традицията на трикорабната базилика, която се развива водоравно, на дължина. В тях забелязваме обаче веднага нови черти. Вместо с дървени потони и дървени цилиндрични сводове те са покрити с истински тухлени цилиндрични сводове. Вместо от дървени, замазани с хоросан колони, тия сводове се носят от каменни колони. Арките, които съединяват колоните, са истински полукръгли арки. Никола Фичев открива наново начините да прекрачи с истински сводове и арки големите пространства. Той изхвърля дървените потони и дървените имитации на сводове, заети от жилищната архитектура. Монументалните сгради той строи вече с елементи и похвати на монументалната архитектура. Сравним ли надлъжните и напречни разрези на тия две църкви с надлъжните и напречни разрези на църквата „Св. Никола“ в Търново, ние ще видим, че Никола Фичев търси да подчертае вертикалните елементи в конструкцията. Той не издига още колоните. Те са все още високи до 5 м. „Св. Богородица“ в Търново не е имала куполи, но „Св. Никола“ в Дряново има вече широк и много висок лек купол с дървена конструкция. Майсторът издига църквите и отвън по-високо. Разгледаме ли фасадите им, ще разберем веднага, че външната украса на тия сгради е представлявала проблем за майстора, че той си е поставил тоя проблем. По западната фасада на „Св. Богородица“ украсата се развива в три пояса (табл. IV, 1). В долния е разгъната широко една аркада върху четвъртити стълбове. Тоя пръв пояс на украсата на фасадата е ясно отделен от втория с прав водоравен корниз, на който стъпват пиластрите на втора вградена аркада от по-малки арки. На всяка от вградените арки долу отговарят горѐ по две по-малки арки. Техният ход е прекъснат от един вграден трикуполен и тричленен балдахин, който се вмъква тук като чужд елемент. Тоя балдахин е една от най-интересните украсителни форми, които Никола Фичев въвежда в сградите, които строи. Той се среща по руските църкви още през XVII век и нашият майстор го заема от руската архитектура. Той не е ходил в Русия, но може би е бил в Тулча или в някои от градовете в Бесарабия. Може би дори той го е заел чрез